

Рушаймо вперед, мої казкарі,
Хай серце здобуде все те, що надовго,
І страху не знає. Усе існує, усе правдиво,
А земля — лиш купка пороху під погами.

В. Б. Євмс

ПРОЛОГ

Листопад 1976 року

— Дідусю, розкажи мені про свою маму.

Він мовчки пригладив мені волосся, і на одну довгу мить я вирішила, що дідусь мене не почув.

— Вона була гарна. Волосся мала темне, а очі — зелені, достоту як у тебе.

— Ти за нею сумуєш?

Із кутиків очей у мене потекли сльози, і його плече під моєю щокою намокло. Я відчайдушно сумувала за матір'ю.

— Уже ні, — заспокоїв мене дідусь.

— Чому?

Раптом я розсердилася на нього. Як він міг отак її зрадити?! Він був зобов'язаний за нею сумувати.

— Тому що вона досі зі мною.

Від цього я гірко заплакала.

— Тихіше, Енні. Заспокойся. Годі. Ти не зможеш почути, якщо плакатимеш.

— Що почути? — Я глитула, злегка відволікшись від свого болю.

— Вітер. Він співає.

Я пожвавішала і трохи підвела голову, намагаючись почути те, що чув мій дідусь.

— Не чую ніякої пісні, — мовила я.

— Прислухайся уважніше. Може, він співає для тебе.

Вітер квивив і кудись квапився, тиснучи на вікно моєї спальні.

— Я чую вітер, — зізналася, дозволяючи його звукам заспокоїти себе. — Але пісня в нього не дуже приємна. Вона більше схожа на крик.

— Може, вітер намагається повернути твою увагу. Може, він має сказати щось дуже важливе, — пробурмотів дідусь.

— Він не хоче, щоб я журилася? — припустила я.

— Так. Саме так. Я теж дуже журився, як був маленький, десь такий, як ти, а дехто сказав мені, що все буде гаразд, бо вітер уже знає.

— Уже знає що? — здивувалася я.

Дідусь теплим і водночас розкотистим голосом проспівав рядок із пісні, якої я ніколи не чула.

— Ні вітер, ні прибій не зміг забуть його...

Нараз він перестав співати, наче не знав, як там далі.

— Забути кого? — не вгавала я.

— Усякого, хто коли-небудь жив. Вітер і вода вже знають, — тихо промовив він.

— Що знають?

— Усе. Вітер, що його ти чуєш, віяв завжди. Дощ, який падає, завжди той самий. Ще раз і ще, знов і знову, ніби по велетенському колу. Вітер і хвили існували від початку часів. Каміння й зорі — також. Але каміння не розмовляє, а зорі надто далеко, щоб розповісти нам, що вони знають.

— Вони нас не бачать.

— Ні. Мабуть, ні. Але вітер і вода знають усі таємниці Землі. Вони бачили й чули все, що коли-небудь було сказано чи зроблено. А якщо ти прислухаєшся, вони розкажуть тобі всі історії та проспівують усі пісні. Історії всіх, хто колись жив на світі. Мільйонів і мільйонів життів. Мільйони й мільйони історій.

— А мою історію вони знають? — приголомшено запитала я.

— Так, — прошепотів він із зітханням і, всміхнувшись, поглянув на моє зведене до нього обличчя.

— І твою теж?

— О так. Енні, дівчинко, наші історії пов'язані між собою. Твоя історія особлива. Можливо, щоб її розповісти, знадобиться все життя. І твоє життя, і моє.

РОЗДІЛ 1

ЕФЕМЕРА

Не жалкуй, —

озвався він, — що ми знебулись. Далі нові кохання ждуть. Спішим до них.

Бо перед нами — вічність. Наші душі — кохання вічне — й вічне розставання¹.

В. Б. Єйтс

Червень 2001 року

Кажуть, Ірландія побудована на своїх історіях. Фейрі² та фольклорні оповідки населяли Ірландію з давніх-давен, давніше, ніж англійці чи навіть Патрік³ і парохі. Мій дід, Оїн Галлагер (вимовляється «ГаллаГЕР», а не «ГаллаГЕР»), цінував історії понад усе й навчив мене того самого, бо тільки в легендах та переказах ми не даємо відійти в небуття нашим предкам, своїй культурі та історії. Ми обертаємо спогади на історії, а якщо не робимо цього, то втрачаємо їх. Зникають історії — зникають і люди.

Ще з дитинства я опинилася в полоні минулого, і мені хотілося знати історії людей, які жили до мене. Можливо, цьому сприяло моє раннє знайомство зі смертю та втратами,

¹ Переклад М. Стріхи. (Тут і далі прим. пер., якщо не зазначено інше.)

² Фейрі — у фольклорі германських і кельтських народів, передусім — шотландців, ірландців і валлійців, загальне найменування надприродних істот.

³ Ідеться про святого Патріка, який, за легендою, відкрив сотні церков і навернув у християнство близько ста двадцяти тисяч ірландців.

але я знала, що мене колись теж не стане і ніхто не пам'ятатиме, що я взагалі жила на світі. Світ забуде. Піде далі, звільнившись від тих, хто був раніше, скинувши із себе старе заради нового. Трагізм усього цього був для мене нестерпний — трагізм того, що життя починається і закінчується, але ніхто цього не пам'ятає.

Оїн народився у графстві Літрім 1915 року, за дев'ять місяців до уславленого Великоднього повстання, що назавжди змінило Ірландію¹. Його батьки (мої прабабуся та прадідусь) загинули під час того повстання, й Оїн осиротів, не знаючи жодного з них. Цим ми з дідом були подібні: обоє осиротіли малими; його втрата увірвалася в мою, моя втрата стала його. Мої батьки померли, коли мені було всього шість років. Я була маленькою дівчинкою з неповоротким язиком і надміру активною уявою, й Оїн увійшов у моє життя, врятував мене й виростив.

Бувало, коли я силкувалася щось сказати, дідусь давав мені ручку й папір. «Якщо не можеш вимовити, запиши. Так слова проіснують довше. Записуй усі свої слова, Енні. Записуй і відсилай їх кудись».

Так я й робила.

Та ця історія не схожа на жодну з тих, які я бодай колись розповідала, на жодну з тих, які я написала. Це історія моєї родини, вплетена у тканину минулого, вирізьблена в моїй ДНК й навіки закарбована в пам'яті. Усе це почалося — якщо це має початок — тоді, коли Оїн помирає.

— У моєму письмовому столі є замкнена шухляда, — сказав дідусь.

¹ Збройне повстання, що відбулося в Ірландії на Великдень (24—29 квітня) 1916 року. Жорстоко придушене англійською короною, воно, втім, стало важливим кроком до незалежності Ірландії.

— Я знаю, — під'юдила його, ніби колись намагалася влізти до тієї замкненої шухляди. Насправді ж я й гадки про неї не мала. Я вже давно не жила в бруклінському будинку з бурого піщанику, що належав Оїнові, а ще довше не називала Оїна дідусем. Тепер він був просто Оїном, а його замкнені шухляди мене не цікавили.

— Не нахабній, дівчинко, — насварив мене Оїн, повторивши фразу, яку я вже чула тисячу разів за своє життя. — Ключ у мене на брелоку. Найменший. Візьмеш?

Я зробила так, як він попросив, виконавши його вказівки й доставши із шухляди її вміст. Скринька, наповнена листами — сотнями листів, охайно впорядкованих і зв'язаних у пачки, — а на ній — великий манільський конверт. Намить я зупинилася на листах, зауваживши, що, судячи з вигляду, жодного з них досі не відкривали. На кожному в кутку дрібним почерком записано дату — і більше нічого.

— Принеси мені манільський конверт, — наказав Оїн, не підводячи голови з подушки. За останні кілька місяців він так ослаб, що лише зрідка вставав з ліжка.

Я відклала скриньку з листами вбік, узяла конверт і повернулася до діда. Розщепнула застібку на конверті й обережно його перевернула.

На ліжку вислизнули кілька світлин і маленька книжечка у шкіряній палітурці. Останнім із нього викотився латунний гудзик із заокругленим, потьмянілим від часу вершечком, і я підбрала його, а тоді обмацала безневинний предмет пальцями.

— Що це, Оїне?

— Цей гудзик належав Шонові Мак-Діармаді, — прохрипів він, і в очах його спалахнув вогник.

— Тому самому Шонові Мак-Діармаді¹?

— А якому ж інше?

— Звідки він узявся в тебе?

¹ Шон Мак-Діармада — один із ватажків Великоднього повстання.

— Мені подарували. Переверни його. Там нашкрябано його ініціали — бачиш?

Я піднесла гудзик до світла й заходилася крутити його і сяк і так. Справді, на його поверхні було надряпано крихітну літеру «Ш», а далі — «Мак-Д.».

— Гудзик від його пальта, — пояснив Оїн. Але я знала цю історію. Уже протягом багатьох місяців я була занурена в дослідження ірландської історії, намагаючись осмислити її для написання роману, над яким працювала.

— Він викарбував свої ініціали на гудзиках власного пальта й кількох монетах і віддав їх своїй дівчині, яку звали Мін Раян, у ніч перед тим, як його розстріляли за участь у повстанні, — сказала я, приголомшена крихітною часточкою історії, яку тримала в руці.

— Саме так, — підтвердив Оїн, і на його вустах промайнула ледь помітна грайлива усмішка. — Шон Мак-Діармада був із графства Літрім, у якому я народився й виріс. Мандрував країною й заснував осередки Ірландського республіканського братства. Він і залучив до нього моїх батьків.

— Неймовірно, — видихнула я. — Оїне, тобі слід підтвердити справжність гудзика й покласти його в якесь безпечне місце. Він має коштувати цілий статок.

— Енні, дівчинко, тепер він твій. Що з ним буде, вирішувати тобі. Тільки пообіцяй мені, що не віддаси гудзика тому, хто не розумітиме його справжньої цінності.

Я зустрілася з ним поглядом, і мій захват від гудзика згас і зійшов нанівець.

Оїн видавався дуже втомленим. Дуже старим. А я не була готова до того, щоб дати йому можливість відпочити, — поки що не готова.

— Але... Оїне, я й сама її як слід не розумію, — прошепотіла я.

— Чого не розумієш?

— Його справжньої цінності. — Я хотіла, щоб він продовжував говорити, щоб він не засинав, і притіммом заходилася

заповнювати порожнечу, яку розверзла в мені його втома. — Я тут читала про Ірландію — біографії, документальні тексти, збірки, щоденники. Досліджувала всі ці відомості останні пів року. У мене в голові стільки інформації. Але ж я не знаю, як усьому цьому дати лад. Історія після Великоднього повстання шістнадцятого року — це суцільний хаос із якихось думок і звинувачень. І при цьому жодного консенсусу.

Оїн засміявся, та це прозвучало нервово й невесело.

— Це Ірландія, моя люба.

— Справді?

Це було страшенно сумно. І страшенно прикро.

— Дуже багато думок і дуже мало рішень. Та навіть усі думки на світі не в змозі змінити минуле.

Оїн зітхнув.

— Я сама не знаю, яку історію розповім. Щойно вирішую одне, як набігає друге, і я вже відкидаю те, що до того надумала. Я почувуюся безпорадною.

— Народ Ірландії теж так чувався. Це одна з причин того, що я виїхав звідти.

Оїнова рука тим часом намацала книжечку в шкіряній папітурці, і тепер він гладив її так, як гладив мене по голівці, коли я була дитиною. Якусь мить ми мовчали, занурившись кожен у свої думки.

— Ти сумуєш за нею? Сумуєш за Ірландією? — спитала я.

Раніше ми про це не говорили. Моє життя — наше спільне життя — минало в Америці, в місті жвавому та яскравому, як блакитні очі Оїна. Я знала дуже мало про те, як дідусь жив до мого народження, а він ніколи не прагнув розповісти про це.

— Я сумую за її народом. Сумую за її запахом і зеленими полями. Сумую за морем і за тим, що невідвладне часу. Час не владний над нею. Вона мало змінилась. Енні, не пиши книжки про історію Ірландії. Таких книжок хоч греблю гати. Розкажи краще історію кохання.

— Оїне, мені все одно потрібен контекст, — із усмішкою зауважила я.

— Так. Потрібен. Але нехай історія не відвертає твоєї уваги від людей, які пережили її особисто. — Оїн тремтливими пальцями взяв одну зі світлин і, щоб краще роздивитися, підніс близько до очей. — Якись події неминуче завдають сердечного болю, якись учинки виймають душу, і люди блукають по світу без душі, намагаючись знайти втрачене, — забурмотів він, неначе цитуючи те, що колись чув, те, що відгукнулося в ньому, а по тому передав мені світлину, яку тримав у руці.

— Хто це? — спитала я, придивившись до жінки, яка, своєю чергою, рішучо дивилася на мене.

— Це твоя прабабуся, Енн Фіннеган Галлагер.

— Твоя мати? — перепитала я.

— Так, — видихнув він.

— Я подібна до неї, — із захопленням мовила я. Через одяг і зачіску вона здавалась екзотичним створінням, чужинкою, але обличчя, звернуте на мене з минулих десятиліть, можна було б переплутати з моїм.

— Так. Подібна. Дуже сильно, — погодився Оїн.

— Вона трохи напружена, — зауважила я.

— Тоді було не заведено всміхатися.

— Узагалі?

— Ні, — пирхнув він, — не *взагалі*. Тільки на знімках. Ми щосили старалися здаватися поважнішими, ніж були насправді. Усі хотіли бути революціонерами.

— А це мій прадідусь? — Я показала на чоловіка, що стояв біля Енн ще на одному знімку.

— Так. Мій батько, Деклан Галлагер.

Пожовкла картка зберегла молодість і енергійність Деклана Галлагера. Він одразу мені сподобався, і я несподівано відчула, як біль ужалив мене в груди. Деклана Галлагера вже не було, і я ніколи з ним не познайомлюся.

Оїн передав мені ще один знімок — світлину своїх матері й батька разом із чоловіком, якого я не знала.

— Хто це?

Незнайомець був одягнений так само, як Деклан: офіційно, у костюм-трійку з приталеним жилетом, який визирав з-під лацканів. Руки він тримав у кишенях, а його волосся, коротке з боків і довше на маківці, було зачесане назад і лягало акуратними хвилями. Каштанове чи чорне, мені було незрозуміло. Він злегка морщив чоло, наче йому було неприємно, що його знімають.

— Це доктор Томас Сміт, найкращий друг мого батька. Я любив його майже так само, як люблю тебе. Він був мені як батько.

Оїн говорив тихо, а його очі знову заплющувалися.

— Справді? — здивовано задзвенів мій голос. Оїн ніколи не розповідав про цього чоловіка. — Оїне, чому ти не показував мені цих світлин? Я ніколи не бачила жодної з них.

— Там є ще, — пробурмотів Оїн, проігнорувавши моє запитання — так, ніби для пояснення було потрібно забагато сил.

Я перейшла до наступної світлини в купці, що лежала переді мною.

На ній було зображено Оїна, коли він був маленьким хлопчиком: великі очі, веснянкувате обличчя та прилизане волосся. Одягнений у короткі штаниці, довгі шкарпетки, жилет і маленький піджачок. У руках тримав картузика. Позаду нього стояла жінка із суворо зімкненими вустами, яка покляла руки йому на плечі. Може, вона й була по-своєму гарна, та водночас здавалась надто підозріливою, щоб усміхнутися.

— Хто це?

— Моя бабуся, Бріджид Галлагер. Мати мого батька. Я називав її бабунею.

— Скільки тобі тут років?

— Шість. Бабуня того дня була мною дуже незадоволена. Я не хотів зніматися без решти рідних. Але вона наполягла на тому, щоб ми знялися лише вдвох.

— А ця? — Я взяла наступну світлину. — Розкажи мені про цей знімок. То твоя мама — у неї тут довше волосся — і лікар, так?